

SCHULDGEVOELENS

Aan het begin van een bijeenkomst en dus ook vandaag moeten wij u altijd voorhouden dat we niet alwetend zijn of onfeilbaar. Het wordt daarom op prijs gesteld wanneer u zelf nadenkt.

Ik zou u willen voorstellen vanavond maar zelf een onderwerp te willen geven. We hebben het nu een aantal keren zelf gedaan, misschien is er nu iets wat u bijzonder interesseert. Als ik er op in kan gaan zal ik dat doen.

De schuldgevoelens van de mens en de herkomst ervan?

Schuldgevoelens dat is iets waar elke mens mee overladen is en dat is gelijktijdig meestal datgene wat overbodig is. Het klinkt een beetje vreemd, maar wanneer u wordt opgevoed dan bent u bijna altijd ambidexter, d.w.z. u kunt links en rechts ongeveer hetzelfde doen. Pas door uw opvoeding wordt u rechtshandig. Wanneer dat niet lukt dan wordt u links, maar dan bent u toch in vele gevallen een klein beetje onaangepast.

Met veel schuldgevoelens is het precies hetzelfde: Een maatschappij heeft verschillende opvattingen. Die opvattingen worden vooral het kind voortdurend bijgebracht en het gevolg is dat er oordelen en vooroordelen ontstaan die niet op feiten zijn gebaseerd maar eigenlijk alleen op veronderstellingen die de maatschappij conditionerend de mens inlegt.

Het zal u duidelijk zijn dat het erg moeilijk wordt om over zaken als goed en kwaad, over schuld en verdienste te praten, wanneer daar geen absolute maatstaven voor bestaan. Om te voorkomen dat iemand zegt: Ja maar, u gelooft er kennelijk niet in, wil ik u tevoren dit poneren. Ik geloof nadrukkelijk in het bestaan van goed en kwaad. Ik geloof daarin als in algemene waarden. Ik geloof echter niet dat enige menselijke stelling, veronderstelling of interpretatie een juist beeld kan geven van deze waarden en ik ben ervan overtuigd dat religieuze en maatschappelijke conditioneringen aansprakelijk zijn voor het ontstaan van vele voorstellingen van onjuist of kwaad welke niet met de feiten te maken hebben. Daardoor zullen vele schuldgevoelens die de mensen koesteren in wezen onjuist en overbodig zijn. U zult zeggen: Ja, dat is nu heel gemakkelijk, maar wat doe ik ermee? Wel; wanneer u uzelf eens bekijkt als mens, dan komt u tot de conclusie: Ik ben een wezen dat toch wel op andere wezens van mijn soort ben aangewezen. Dat wil niet zeggen dat u een kuddedier bent, ofschoon het er vaak op lijkt, het zijn vaak schapen die geleid worden door ezels. U bent een wezen dat niet zonder het gezelschap van, het contact met en de samenwerking met zijn soortgenoten, feitelijk en goed kan bestaan. Dat betekent dat goed en kwaad voor een deel bepaald zal moeten worden door je behoren tot een bepaalde gemeenschap, dit is duidelijk. Wanneer je jezelf schade toevoegt, en dat is ook voor de gemeenschap nadelig, dan laad je een zekere schuld op je ten aanzien van de gemeenschap. Wanneer je een ander iets belooft, en je houdt die belofte niet, dan zou je je schuldig moeten voelen want met die belofte ga je een verplichting aan. Je komt daar niet aan tegemoet en dus verbreek je in feite de samenhang tussen jou en de anderen in die gemeenschap.

Daar kun je je wel degelijk schuldig over voelen, maar zolang de menselijke relatie op één en hetzelfde niveau blijft, wordt het moeilijker. Wanneer bijvoorbeeld de ene mens huwt en de andere vrij samenleeft dan kun je zeggen: die ene vorm is niet juist. Maar waarom? Er zijn mensen die in zo'n vrij samenwonen zich schuldig voelen ergens. Alweer waarom? Ze hebben gehoord dat je nu eenmaal getrouwd moet zijn. Voor de gemeenschap maakt het ook niets uit, wanneer ze werkelijk van elkaar houden. En als ze niet van elkaar houden dan is het huwelijk meestal een wurgsnoer en de vrije samenleving iets dat snel ophoudt te bestaan.

Dus schuldig voelen in deze zin, ik geloof niet dat dat juist is. Ik geloof niet dat je mensen moet beladen met allerlei ideeën ten aanzien van rechten die ze hebben op anderen, van verplichtingen die bestaan ook zonder dat er iets tegenoverstaat. Kijk ik echter naar de schuldgevoelens die het meest voorkomen in deze maatschappij, dan hebben ze gemeenlijk daarmee te maken en dat vind ik onaanvaardbaar, het spijt mij.

Wanneer je zelf leeft dan zijn er heus wel dingen waarvan je voelt, die zijn niet goed. Maar waarom zijn ze niet goed? Omdat ze voor jou en in de relatie waarin jij verkeert met andere mensen, niet juist zijn. En wanneer je dan tegen beter weten in dat toch doet, ja, dan kun je misschien zeggen: als ik anders was geweest was het beter geweest. Dan kun je dat als een soort schuld beschouwen die je kunt aflossen om de gevolgen ongedaan te maken.

Ik wil niet graag op zere tenen trappen, natuurlijk, maar wanneer ik uw maatschappij bekijk dan zit ze vol met vooroordelen, ze zit vol met allerhande richtlijnen die eigenlijk zinloos zijn, ze is opgebouwd op samenhangen die vaak nietszeggend zijn en op grond daarvan beoordeelt de mens zichzelf en anderen. Ik kan het niet helpen, ik kan het niet aanvaarden.

Men zegt: Ja, we zijn allen christenen. Goed, u bent christen, ik wil het graag aanvaarden. U gelooft in Jezus, u gelooft in de Christus en alle dingen, maar waarom gelooft u dan dat u rustig in kunt gaan tegen alles wat uw meester u geleerd heeft? Omdat Hij uiteindelijk door zijn genade uw zondenlast wel zal verlichten? Het wil niet veel zeggen. Vroeger zeiden ze: De Joden hebben Jezus gekruisigd. Nou ja, goed, laten we eerlijk zijn: De Joden hebben dat gedaan, het is gebeurd, dat is niet te ontkennen. Maar per slot van rekening hebben zij het maar -één keer gedaan en daarna zijn er zeker 1900 jaar verstreken waarin Hij elke dag door zeer vele christenen zeer vele malen gekruisigd is. Alleen was Hij toen niet lichamelijk aanwezig, het was zijn denken. Voelt iemand zich daar schuldig over? Ik betwijfel het. Daar zijn discongruente zaken waar je gewoon niet uit kunt komen. Bijvoorbeeld, ik geef maar een voorbeeld; tegen priesters wordt gezegd: Jullie mogen je niet met politiek bemoeien, uitspraak van uw laatste Paus: Deze zelfde Paus heeft zich de laatste tijd voortdurend, ook op politiek niveau, bemoeid met hetgeen er in Polen gebeurd is, in zijn eigen vaderland. Moet die Paus zich nu schuldig voelen, of moeten de priesters die zich toch sociaal bewogen gevoelen en daardoor ook zaken doen die politiek worden genoemd, zich schuldig voelen? Kunt u het mij vertellen? Een dergelijk schuldgevoel is nonsens. Je moet als christen doen wat je meent te moeten doen en zo goed mogelijk. En dat betekent dat je voor je naaste moet zorgen. Niet alleen dat je hun zielen moet wassen, maar ook dat je hun voeten; moet wassen als het nodig is, dat je ze moet voeden en verplegen en helpen. En als ze bedreigd worden betekent dat dat je met hen moet strijden tegen die bedreiging, dat is tenminste mijn idee. Toch worden daar schuldgevoelens mee opgekweekt.

En er zijn natuurlijke processen, ja, het is misschien niet netjes om te zeggen, maar uiteindelijk hoeveel malen komt het voor bij opgroeiende tieners, droombevrediging, ja, en vandaar komt het heel vaak tot zelfbevrediging en dan roept iedereen: O foei, dat is fout, dat is verkeerd. Waarom? Kunt u mij dat zeggen? Het is kennelijk een natuurlijke drang. Datgene wat gebeurt is zeker niet schadelijker dan vele dingen die men maatschappelijk moet doen. Moet degene die het doet zich schuldig gevoelen? Ik vind het maar een dwaas idee..

Toch praat men die kinderen het schuld bewustzijn aan en het is nog niet zo lang geleden dat ten aanzien van dit onderwerp tegen kinderen werd gezegd: Denk erom dat je het niet doet want je wordt doof en je wordt blind en je wordt idioot. En degenen die dat zeiden en zo kinderen terroriseerden voelen zich niet schuldig. Wat wilt u dan, moet ik dan een oordeel gaan spreken?

Ik zeg u dit: Wanneer u werkelijk weet dat u tekortschiet en u probeert niet er iets aan te doen, dan voelt u zich terecht schuldig. Maar zolang u het beste doet wat u kunt, het meest juiste wat u zich voor kunt stellen, zolang u redelijk voor uzelf zorgt en zeker geen ander enig door u beseft onrecht aandoet, is er geen, absoluut geen reden om u schuldig te voelen. Ik geloof dat schuldgevoel een van de grote dwaasheden is. Weet u, een mens die zich schuldig voelt, blijft terugkijken naar wat hij verkeerd heeft gedaan en daardoor mist hij de kans om datgene te doen wat goed zou zijn. Ik kan dat voor mezelf niet goed verwerken. O ja, ik begrijp, er zijn een hele hoop mensen die onmiddellijk in opstand willen komen, die bijvoorbeeld zeggen: Maar er zijn er dan geen dingen die absoluut verwerpelijk zijn? Ik geloof dat het enige, werkelijk verwerpelijke is dat je een medemens, alleen uit eigenbelang, zonder enige verdere reden, op welke manier ook, zijn vrijheid ontnemt, zijn leven ontnemt of schaadt in zijn mogelijkheden tot bestaan. Als u u daar schuldig wilt gevoelen, akkoord. Maar hoeveel mensen voelen zich daar schuldig over, vertelt u me dat eens? Hoe vaak is het leven van de mensen niet: Zondag is voor God, dan zitten we onder de preekstoel en maandag dienen we de duivel en de mammon, zonder schuldgevoel. Maar we voelen ons wel schuldig als we,- ik weet niet welke uitdrukking u hebt, maar in Holland zeggen ze,- "buiten de pot

gep..st" hebben. Dat is wel erg. En heb je daar werkelijk iemand iets mee tekort gedaan? Gemeenlijk niet, maar dat men anderen geschaad heeft in hun ontwikkeling, hun levensmogelijkheid, daar voelt men zich niet schuldig over.

Het is geen prettig onderwerp, denk ik, maar u hebt het zelf aan de orde gesteld en dan moet u ook luisteren, het spijt mij. Wat hebben we nodig? In de eerste plaats een beeld van wat goed is, niet wat ideaal goed is, want droombeelden en illusies helpen je niet verder, maar wat goed is in ons eigen vermogen, datgene dat we zelf kunnen doen en daar moeten we dan het beste mee doen wat we- kunnen. Nagaan, niet wat je zou moeten zijn of zou willen zijn, maar wat je bent. Leer jezelf maar eens een keer kennen, wees maar eens eerlijk en geef toe waar je tekort schiet, geef rustig toe dat je teveel, en dan kun je het zelf invullen, teveel anderen eigenlijk uitsluit, dat u teveel roddelt over anderen en al die andere dingen. Geef gewoon die kwade kanten toe. Voel u niet schuldig daarover maar erken het en wanneer u dat gedaan hebt, en in het begin kost het moeite om uzelf niet te bedriegen, hoor- dan kun je op de duur beseffen wat je werkelijk kunt en wat je werkelijk doet. Vraag je dan eens af wat je voor anderen kunt betekenen met het beste wat er in je leeft. Dan zul je tot de conclusie komen dat heel veel van die dingen in schijnen te druisen tegen al wat maatschappelijk aanvaard is en heel veel dingen ingaan tegen de interpretaties die men heeft gegeven aan de geboden des Heren en aan alle andere zaken.

Maar dat is je werkelijkheid niet. Het droombeeld, dat ben je zelf, dat zijn je mogelijkheden. Wanneer je die mogelijkheden niet gebruikt en je beseft het, voel je dan maar schuldig en probeer er iets aan te doen. Ik weet dat eigendom een wat eigenaardige zaak is geworden in de moderne samenleving. Men zegt bijvoorbeeld: kapitaal is diefstal. Ik hoor het wel zeggen, maar ik begrijp het niet goed. Wanneer iemand meer verdient omdat de andere te stom is om het te doen, kun je hem dat niet als een schuld toerekenen, nietwaar? En dan zegt men bijvoorbeeld wel: Maar wat van mij is daar blijf je af. Je kent die leus. Alles wat je meer hebt dan je werkelijk nodig hebt is overdaad. Wanneer jij die overdaad bezit terwijl een ander daaraan behoefte heeft, of zonder dit misschien zelfs om zou komen, ben je volgens mij schuldig. Maar je bent niet schuldig wanneer je van het bezit van een ander neemt, omdat je bijvoorbeeld niet te eten hebt en het niet op een andere manier kunt krijgen.

Je bent niet schuldig als je ingaat tegen een of ander staatsbevel of een wet omdat er voor jou geen andere redelijke mogelijkheid bestaat. U bent wel schuldig wanneer je desnoods volgens de wetten en met het gebruik ervan, de anderen benadeelt terwijl het eigenlijk niet helemaal noodzakelijk is.

En dan zit je met de moeilijkheid, schuldgevoel is helemaal niet meer de kwestie, we zullen de mensen wel eens even leren wat goed en kwaad is. Het is gewoon een kwestie van de mensen te leren om eerst eens zichzelf te zijn, te erkennen wat ze zijn en wat ze kunnen en daarmee te werken. En dan ook niet een kwestie van dat woorden in de plaats van daden kunnen komen. Tegenwoordig denkt men vaak dat hard schreeuwen beter is dan iets doen. Ik geef toe dat het voor veel mensen voordeliger is gebleken, maar het is wat je tot stand brengt, werkelijk tot stand brengt wat telt volgens mij. En als je minder tot stand brengt dan je krachtens je kwaliteiten en eigenschappen kunt doen, voel je dan maar schuldig..

Maar die schuld die je op je laadt is geen schuld ten aanzien van anderen op de eerste plaats. Het is een schuld ten aanzien van jezelf. Een mens die zichzelf niet volledig waar maakt; een mens die zijn mogelijkheden niet werkelijk zo goed mogelijk gebruikt, die is volgens mij schuldig omdat hij het zichzelf onmogelijk maakt datgene te zijn wat hij behoort te zijn, datgene waardoor hij met een hogere kracht in harmonie is, als je het zo wilt horen.

Schuld, ik vraag me wel eens af: voelen wetenschapsmensen zich schuldig, wanneer ze door hetgeen ze presteren de levens van anderen in gevaar brengen of door de ontwikkelingen die ze tegenhouden, vaak uit eigenbelang of uit eenzijdige overtuigingen, een verdere ontwikkeling onmogelijk maken. Eigenlijk zou het zo moeten zijn. Maar wat blijkt? De wetenschapsman zegt: Ja, ik heb nu wel dit middel gemaakt, een atoombom of iets dergelijks, maar zegt hij erbij, ik gebruik die niet, het zijn de mensen die het doen, het zijn de politici, de militairen. Ik ben niet aansprakelijk. Dan zou ik die wetenschapsmensen alleen willen vragen: Als je een kind dat lichtelijk idioot is, een ontzekerde handgranaat in zijn hand geeft, ben je dan aansprakelijk wanneer er iets gebeurt of niet? Dan zegt iedereen: Ja, maar dat doe je niet. Maar de wetenschapswereld heeft wel, dat moet u mij vergeven dat ik het zo zeg, maar ik

meen het oprecht, heeft wel voortdurend uitvindingen en ontdekkingen en kennis in handen gebracht van mensen die er geen verstand van hebben. Uitvindingen in de chemie zijn in handen gekomen van wat men noemt het bedrijfsleven. De situaties die ze hebben erkend in sociologische en andere studies hebben ze in handen gegeven van mensen die ze gebruiken om de vrijheid van andere mensen te breken. Zijn ze nu schuldig of niet? Wanneer ze zich realiseren waarvoor ze aansprakelijk zijn, zo kan ik mij niet voorstellen dat ze zich niet schuldig zouden gevoelen, dat er geen schuldbewustzijn zou bestaan. Maar kennelijk bestaat er in de wereld van de mensen een mogelijkheid om dat schuldbewustzijn opzij te duwen, te zeggen: maar ik ben het niet die het doet, het is een ander die het doet. Dat jij de aanleiding bent, dat schijnt geen rol te spelen.

Kijk, dan zeg ik; Als je zo over schuld praat, kan je beter helemaal geen schuld voelen. Geef dan maar toe wat je bent, dat je leeft voor je eigen plezier en genot of voor je eigen droombeelden en illusies en dat je het vertikt om met een ander rekening te houden. Ik hoor mensen voortdurend praten over wat ze allemaal willen gaan doen, en als ze dat dan willen doen door anderen te vermoorden dan vraag ik mij af of ze zich wel realiseren wat ze doen: dat ze een droombeeld stellen boven de levende werkelijkheid, dat ze mensenlevens nemen, niet omdat het onvermijdelijk is, maar alleen omdat ze gelijk willen hebben. Daar zou schuldgevoel op zijn plaats zijn.

En ik denk dat je ook op een gegeven ogenblik je misschien ook schuldig kunt voelen wanneer je dingen doet die eigenlijk niet redelijk zijn binnen de gemeenschap waarin je leeft. Iemand die kan werken, werk kan vinden en het niet doet, zou volgens mij schuldgevoel moeten koesteren.

Die zou moeten weten dat hij in feite op een andere manier anderen uitbuit of onrecht doet, maar dat wordt nooit gezegd, dat bestaat niet. Zeker, er zijn zonden en doodzonden, natuurlijk, ze gooien je ermee dood met de grote zonden en de kleine zonden en het enige wat zonde is is dat de mens het begrip zonde zozeer vervreemd heeft van de werkelijke relatie tussen mens en God, dat het een slogan is geworden waarmee de een de ander probeert dood te slaan.

Ja, schuldbewustzijn, zeg er eens wat over. Wanneer u vandaag opnieuw wilt beginnen, u denkt, het is in het verleden toch niet zo goed gegaan als ik zou willen, dan moet u zich eerst afvragen: Wie en wat ben ik en dan moet u alle gevoelens van schuld eens een keer opzij zetten, niet meer hangen aan het verleden om wat er is misgegaan, maar putten uit de ervaring van het verleden om het vandaag beter te doen. Wanneer u meent dat het in de wereld verkeerd loopt kunt u gelijk hebben. Maar kijk dan eerst naar uzelf en probeer eerst zelf juist te handelen volgens uw diepste innerlijk weten en beseffen zonder anderen aan u te willen onderwerpen en wanneer u dat hebt gedaan, ga dan maar eens kijken wat u op kunt bouwen, wat u werkelijk kunt zijn. Ja, een mens vlucht graag weg. De een doet het misschien in een droom, de ander doet het misschien in een of ander gif, weer een ander doet het misschien liever in een pint, of, wat dat betreft, dames, in een kopje koffie en men stimuleert zichzelf en probeert zich los te maken van de wereld: de anderen deugen niet, ik deug. Realiseert u zich dat dit het standpunt is van een gek die zegt: Iedereen is gek, alleen ik niet. Dat is het beste bewijs dat u gek bent. Hoe vaak zegt u tegen uzelf en tegen anderen dat u eigenlijk er best mee door kunt, maar de rest van de wereld die deugt niet? Denk er eens over na en vraag je eens af of je je misschien schuldig kunt gevoelen en probeer aan je schuld te ontkomen. Een schuldbewustzijn dat niet eens terecht is, want wanneer je eerlijk bent dan zeg je: Nou, ik kon haast niet anders, er waren zoveel andere mogelijkheden niet. Denk er eens goed over na. Misschien dat, als je afrekent met die onderdrukte schuldgevoelens en gevoelens van onvolkomenheid in jezelf dat je dan eindelijk eens kunt beginnen de wereld te aanvaarden zoals die is, zonder te proberen ze te kleineren, zonder te proberen ze op een of andere wijze aan te tasten.

Leven is een moeilijke zaak, zegt men wel eens en toch kom in het leven zonder dat je zelf er al te veel aan doet, als mens tenminste, de geest heeft er wel iets mee te maken. Aan het einde van je leven komt ook de dood en dat is ook iets waaraan je niets kunt doen, sterven doe je ook wel. En daartussen, word je steeds ouder, en je wordt gelukkiger of ongelukkiger precies zoals het uitkomt. Je bent in je leven niet zo vrij als je wel denkt en dat betekent dat je ook niet zo aansprakelijk kunt zijn als je wel denkt. Je bent in het leven eigenlijk geketend aan allerlei waarden en waarderingen die misschien niet eens in werkelijkheid bestaan. Maar

wanneer je inziet dat ze niet echt zijn, of dat ze tenminste zo niet echt zijn, dan kun je je er misschien een beetje los van maken en dan is het verschil eigenlijk het verschil tussen gelukkiger leven of ongelukkiger leven. In je leven zelf zal het niet veel veranderen. Wanneer je op de wereld komt, dan kom je in een bepaald milieu, je bent genetisch voorbestemd, je hebt bepaalde kwaliteiten, bepaalde zwakke punten, de gemeenschap waarin je leeft bepaalt eigenlijk welke richting je uit kunt gaan, hoever je kunt komen en hoever je niet kunt komen. Het aantal keuzemogelijkheden in de maatschappij is altijd veel kleiner dan men veronderstelt, want je wordt door je conditionering, door je opvoeding, door je persoonlijke kwaliteiten, je lichamelijke voordelen en tekorten wel degelijk bepaald bij elke keuze.

Wanneer je zo bent kun je niet schuldig zijn ten opzichte van datgene wat vastligt, dan blijft ons alleen nog een schuldgevoel over ten aanzien van een paar dingen die we dan zelf, helemaal zelf doen, zonder dat we daartoe gedwongen worden, zonder dat er ook maar iets is dat ons, op welke wijze ook, daartoe speciaal dwingt. Je moet een uitwijkmogelijkheid hebben. Als we die uitwijkmogelijkheid hebben en we kiezen dan voor dingen waarvan we voelen dat ze niet goed zijn, nou ja, voel je dan maar schuldig.

Maar zo zijn we niet geboren, op aarde niet en wat dat betreft, in de geest ook niet. We hebben een voortdurende neiging om ons vast te klampen aan datgene wat anderen ons voorhouden, of dit voor ons innerlijk werkelijk aanvaardbaar is of niet. We laten ons gebouwen voorgoochelen van woorden, wolken, kastelen, die nooit op aarde zullen kunnen staan. We laten ons zelfs verbinden om daar ons leven aan te wijden. Wat is de werkelijkheid? Wanneer men zegt: Je zult gelukkig worden, dan zegt iedereen: Aha, nu komt het, de grote meevaller in de Tiercé of op een andere manier. Wanneer iemand zegt: Je zult gezegend worden, dan denken ze aan kindertouw en een gezellig huisje buiten. Begrijpt u wat ik bedoel? Men is niet meer geneigd om te denken aan innerlijke zaken, dit is een innerlijke kwestie. Een kwestie die niet meer afhankelijk is van geld, ook niet afhankelijk van de rijkheid en de variatie van je voeding. Zegen is een gevoel van verbondenheid met het hogere, met een bepaald gebeuren.

Bekijk de dingen eens zo. Probeer te beseffen hoeveel dingen in feite door anderen bepaald zijn. Besef ook waar je zelf tekortgeschoten bent, wel degelijk, maar niet met het gevoel ik heb mij schuldig gemaakt, maar met het gevoel ik ben dwaas geweest, ik moet verstandiger worden. Al die mensen die schuldbeladen door de wereld zijn getrokken, die zich gezeseld hebben, die God weet wat hebben gedaan, hun leven opgeofferd misschien, hebben de wereld heus niet veel verbeterd en dan kunnen we wel bazelen over een geestelijke verdienste, maar als je die dan op de keper beschouwt, dan blijft er niet zoveel van over. Laten we gewoon eerlijk zijn. We moeten los komen van droombeelden, we moeten loskomen van alles waardoor we onszelf vervreemden van ons eigen leven. We moeten begrijpen dat de weg van het leven er een is waarin je de keuzemogelijkheid hebt steeds weer, maar je moet ook begrijpen dat de vele mogelijkheden die we overzien, geen reële keuze vormen. We kunnen tienduizend mogelijkheden opsommen, maar van die tienduizend zijn er misschien maar twee die haalbaar zijn, die mogelijk zijn, waar we iets mee kunnen doen. En één van die twee moet het worden en als we het niet doen en de illusie nalopen dan worden we in feite gestuwd door krachten buiten ons die we niet beseffen, laden we schulden op ons die we eigenlijk niet kunnen dragen, omdat het mislukken dan voor ons het gevoel wordt van nederlaag, van ik ben degene die aansprakelijk is, maar is dat zo?

Wanneer je naar de werkelijkheid terugkeert, ja dan zullen er ogenblikken zijn waarop je zegt: Dit had ik niet moeten doen, schuld. Los die schuld op, probeer er iets tegenover te stellen en ga verder. Gebruik je ervaring om beter te worden, niet om je verleden te bewenen. Er zijn veel mensen die zeggen: Je moet je in je leven voortdurend bewust zijn van al hetgeen je misdaan hebt. Nou, ik gun het ze. Voor mij mag het, als ze zo dwaas zijn. Maar dan wil ik ze altijd herinneren aan het Evangelie. Dismas was een moordenaar, aan het kruis werd hij gered, na een heel leven van fouten. Had hij schuldbesef? Ik geloof het niet. Hij had alleen maar de behoefte om lichtend, om goed te zijn en dat was voldoende. U veroordeelt mensen als moordenaars, als dieven, als oplichters, en weet ik nog meer, alleen maar omdat ze niet passen in uw systeem van denken. Moeten zij zich dan schuldig voelen wanneer ze werkelijk streven naar licht, wanneer ze streven naar de betere werkelijkheid, wanneer ze streven zichzelf waar te maken zo goed als het mogelijk is, niet iemand schadelijk, maar de

ander helpende? Dan bent u het die schuldig is, die zich schuldig moet voelen en niet die andere.

Ik kan zo doorgaan tot het einde van de tijd, want als er iets is dat mij als dwaasheid voorkomt, is het een je schuldig gevoelen. Ik geloof dat ik het daarom beter kort samenvat

1. Schuld is in negenennegentig van de honderd gevallen een illusie. Wanneer je tegenover iets of iemand een belofte aflegt en deze op wederkerigheid in welk opzicht dan ook berust, zul je je daaraan moeten houden zolang de ander zich daaraan houdt. Op het ogenblik dat dit niet het geval is, kun je je eigen weg gaan zonder je schuldig te voelen, maar je moet tegemoetkomen aan de verplichting die je op je neemt.
2. In de tweede plaats ben je mens. Als mens behoor je tot de menselijke gemeenschap. Dit betekent dat je niet het recht hebt op kosten van die gemeenschap op welke wijze ook je eigen belangen te bevorderen. Je moet dit doen door je eigen werken en je eigen streven. Wanneer je ten koste van anderen probeert te leven kun je je schuldig gevoelen. Waar dit niet het geval is mag de hele maatschappij je schuldig heten, je bent het niet. Voel het niet en probeer gewoon verder te gaan.
3. Ten derde. Mensen hebben altijd geprobeerd zaken te interpreteren. Zo zijn er voorstellingen over goed en kwaad gekomen die zeer sterk afhankelijk zijn van historische ontwikkeling en mode. Wanneer deze opvattingen veranderen en zelfs, neemt u mij niet kwalijk dat ik het zeg, door geestelijke autoriteiten in hun steeds veranderende vorm steeds weer bevestigd worden, mogen we daaruit concluderen dat er geen vaste norm bestaat. We dienen in de eerste plaats trouw te zijn aan onszelf, aan de Kracht die in ons leeft, als u het wilt, aan God zoals die in ons bestaat. A1 het andere is bijkomstig.
4. Ten vierde. Schuldgevoelens koesteren is soms een vorm van psychische zelfbevrediging, door voortdurend zich voor te houden hoe slecht en zondig men is, probeert men zich in feite te ontworstelen aan de noodzaak om anders en beter te zijn. Onthoud: schuldgevoel is zinloos, tenzij het voert tot ervaring en de ervaring wordt omgezet in een nieuwe praxis.
5. Ten vijfde. Verklaar niemand schuldig, u kent de andere niet. U weet niet hoe het leven van die ander precies verloopt. U weet niet wat zich in die mens afspeelt. U weet niet door welke kwaliteiten van opvoeding, van genetische aard, van religieuze conditionering of wat anders die mens gedreven wordt. Veroordeel de ander niet. Wanneer u anderen beoordeelt, dat zal soms nodig zijn, denk dan niet aan de ander, maar aan de situatie en probeer in die situatie volgens uzelf het beste tot stand te brengen, maar veroordeel nooit de ander, want in het veroordelen van de ander brengt u in feite uzelf ten onder, daar u in de veroordeling feitelijk de situatie continueert.

En dan mag ik er misschien nog een wat blijmoediger gedachte bijvoegen. Ze is wat filosofisch uit de aard der zaak zoals al het andere. Je moet het zelf doen. Het leven is een weg die misschien wel eng is, maar die je zelf moet gaan. Waarom zou u kijken naar de diepste slagschaduw? Kijk naar de zon. Hoe meer je kijkt naar de ellende op de wereld hoe schuldiger je je voelt. Kijk naar de goede dingen en maak die beter dan zul je steeds blijer zijn. Ook in een tijd waarin economie en maatschappij schijnbaar in ontbinding zijn is er altijd nog wel een reden om een ogenblik blij en vreugdig te zijn. Put kracht uit het licht in jezelf. Put kracht uit je vermogen om toch nog het goede te zien. U zult zien dat schuldgevoelens dan al snel op de vlucht slaan omdat er zoveel is dat je met anderen kunt delen, dat je met anderen kunt doen, wat je voor anderen kunt zijn, dat je geen tijd overhoudt om bezig te zijn met zaken die gebeurd zijn en waaraan je niets meer kunt veranderen.

Ik hoop dat niemand zich nu schuldig voelt. Het meest typische is dat volgens menselijke normen de onschuld vaak het meest schuldig is en dat komt omdat men onschuld en argeloosheid vaak verwart met stommititeit. Maar ik denk dat arglist een grotere stommititeit is dan argeloosheid. U kunt daar ook eens over nadenken.

Besluit Schuld is iets wat je hard moet aanpakken, al is het alleen maar opdat men een onderscheid weet te maken tussen werkelijke schuld en datgene wat als zodanig door valsmunters de wereld en de mensheid wordt opgelegd. Ik heb geprobeerd u duidelijk te maken hoeveel factoren er zijn die uw schuldbewustzijn bevorderen, maar ik heb er aan de

andere kant ook iets bij gezegd waaraan je heel goed moet blijven denken want anders wordt het veel te gemakkelijk. U weet zelf wel wat goed is en wat u kunt. Het goede doen verwezenlijken door anderen is meestal verkeerd, tenzij die anderen zelve weten dat het goed is en in staat zijn het tot stand te brengen. Doe het zelf. Stoor u niet teveel aan allerhand maatschappelijke en zelfs lichamelijke onvolkomenheden die je vertoont, die zijn deel van je wereld, weet je.

Maak je daar niet zo'n zorg om. Werkelijke schuld veroorzaakt je alleen zelf ten aanzien van jezelf en aangezien zoals u weet de mens zelf de meest goedgunstige schuldeiser is ten aanzien van zichzelf, zal het best meevallen.

Ieder gelooft op zijn manier. Ik geloof ook in een God, zoals waarschijnlijk de meesten van u doen. Ik meen te weten dat Hij bestaat, maar ik geloof niet in een God die als een soort eeuwige kritikaster de mens voortdurend zit te betuttelen om hem uiteindelijk dan te veroordelen voor zeer veel dingen die zonder die God nooit mogelijk zouden zijn geweest. Ik denk dat dat een beetje schijnheiligheid is wanneer je God maakt tot een soort hemelse Adolf Hitler die vanuit zijn dekreten wel het goede wil, maar ondertussen zijn concentratiekampen in stand houdt. Nee, ik geloof dat je werkelijk reëel moet zijn. Je weet wat goed is, goed, doe het dan maar en als je conditionering het je onmogelijk heeft gemaakt iets anders dan verkeerd te noemen, ja goed, meestal is het geen noodzaak en wanneer het noodzakelijk wordt, kijk dan naar jezelf en vraag je af wat daar het criterium is. Probeer jezelf te zijn. Een mens die zichzelf is, dat is eerlijk waar, een mens die zichzelf is die heeft licht en kracht genoeg, die kan veel meer dan hij denkt. Een mens die waarlijk probeert vanuit zichzelf met zijn eigen mogelijkheden het beste te doen wat hij weet, die bereikt, die schiet niet tekort. Die kan veel beter onthouden, maar dan moet hij wel op zijn eigen manier leren en niet op de manier die een ander hem voorgoocht. Hij kan veel betere dingen tot stand brengen, maar dan moet hij uitgaan van zichzelf, inclusief zijn eigen intuïtie.

Je moet jezelf zijn. Om zonder schuld te leven moet je jezelf zijn en dat kan je doen omdat, tenminste dat is mijn geloof, er in ons voldoende goddelijke waarde aanwezig is om ons bewust te maken van datgene wat werkelijk voor ons goed is en zo mogelijk maakt om ons te ontworstelen aan datgene wat werkelijk en wezenlijk voor ons kwaad is en al het andere, dat is de ervaring die we opdoen, waaruit we leven en waaruit we onze kracht en onze werkelijkheid tot stand brengen. En dat is alles.

Tussen haakjes, de eksterogen die ik geraakt heb, mijn excuses daarvoor. Degenen die op een andere wijze zich gekrenkt of aangesproken voelen, denkt u er eens over na. Dit is geen evangelium, het is alleen iets om eens over na te denken en als u dan toch bezig zijt, vraag u dan ook af waarom u van een bepaald standpunt uitgaat, dat zal u misschien helpen.

Goeden avond.

Enkele doordenkertjes van Henri.

Laat de hoop nooit helemaal teloorgaan. Denk niet dat je voor morgen vandaag moet zorgen maar probeer eerst vandaag een beetje licht te vinden. Het licht van vandaag is de kracht van morgen. De zorg van vandaag is de duisternis waar je morgen onder gebukt gaat. Hoop is er altijd. Leer zoeken naar datgene wat beter en lichter is en bouw geen dromen op waar je op hoopt, maar hoop gewoon dat je morgen het iets beter doet dan vandaag, dan ben je, voor je het weet, een werkelijke heilige en dan heb je daar geeneens een verklaring van de Kerk voor nodig om het wezenlijk te zijn.

Vroeger was democratie regering van het volk, door het volk. Nu is het de regering van enkelen in naam van het volk over het volk. Werkelijke democratie bestaat pas op het ogenblik dat je iemand op zijn vingers kunt tikken wanneer hij iets verkeerd doet. Maar wat blijkt nu: in uw vormen van democratie betaalt u de stomiteiten die anderen in uw naam uithalen zonder dat u enig verhaal hebt en daar zou ik een heel verhaal over kunnen vertellen.

Maak je niet kwaad. Als je je kwaad maakt doe je jezelf kwaad, dus hou je maar een beetje terug en laat die anderen voor gek staan, dan doe je het zelf niet.